

Tero Hanski

Sähköpostia ohjaajalta

Etäkommunikaation vaikutus leikkausprosessiin

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Medianomi 240op

Elokuva ja televisio

Opinnäytetyö

3.5.2015

Tekijä Otsikko Sivumäärä Aika	Tero Hanski Sähköpostia ohjaajalta. Etäkommunikaation vaikutus leikkausprosessiin. 20 sivua + 2 liitettä 3.5.2015
Tutkinto	Medianomi
Koulutusohjelma	Elokuva ja televisio
Suuntautumisvaihtoehto	Televisio- ja radiotyö
Ohjaaja	Antti Pönni, lehtori
<p>Opinnäytetyö on monimuotoinen, ja se koostuu tästä kirjallisesta osasta sekä teososasta, 21 minuutin pituisesta <i>Lintu olkapäällä</i> -dokumenttielokuvasta (Metropolia AMK:n tuotantoa 2014). Tämä tutkimusosa käsittelee dokumenttielokuvan leikkaajan ja ohjaajan etätyöskentelyn mahdollisuuksia ja esteitä.</p> <p><i>Lintu olkapäällä</i> -dokumentti (työnimi <i>Turvassa</i>) käsittelee 18-vuotiaan Veeran itsenäistymistä, suhdetta Aava-itsenäistymiskodin omaan aikuisen Anniin ja Veeran haavetta ensimmäiseen omaan kotiin muuttamisesta. Dokumentissa seurataan Veeran elämää hänen asuessaan itsenäistymiskodissa Jyväskylässä tammikuusta kesäkuuhun 2014.</p> <p>Itse tutkimus on tapauselostus <i>Lintu olkapäällä</i> -dokumenttielokuvan jälkityöprosessista. Tässä opinnäytetyön tutkimusosassa pohditaan, miten leikkaamistyö etenee ja yhteistyö ohjaajan kanssa toteutuu, kun aikataulusyistä ei ole mahdollista tavata ohjaajan kanssa leikkausvaiheessa kuin muutaman kerran. Lisäksi pohditaan, miten etätyöskentely vaikuttaa leikkauksen etenemiseen ja millaisia etuja ja haittoja tällaisesta työskentelytavasta on. Lopuksi ehdotetaan vaihtoehtoisia työskentelytapoja pääosin etätyöskentelynä toteutettavalle leikkausprosessille.</p> <p>Tutkimusosan aineistona ovat sähköpostiviestit ohjaajan ja tuottajan kanssa tammikuusta lokakuuhun 2014 sekä jälkityöprosessin havainnointi leikkausprosessin aikana tehtyjä muistiinpanoja käyttäen. Materiaalin avulla tarkastellaan niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat jälkityöprosessin kulkuun, sujuvuuteen, ongelmakohtiin sekä niiden ratkaisuihin.</p> <p>Dokumentin leikkaus on tapahtumien painottamista valitsemalla ja pois jättämällä, ja siten tapahtumien jäsentämistä ja järjestämistä. Oletuksena oli, että leikkaajan ja ohjaajan yhteistyö käytettävissä olevan kuva- ja äänimateriaalin saamiseksi mahdollisimman dynaamiseksi, kiinnostavaksi ja ehyeksi dokumenttielokuvaksi vaatii tiivistä kommunikaatiota. Opinnäytetyön johtopäätös on, että kasvotusten tehtävä leikkauksen suunnittelu ja toteutus helpottaa leikkausprosessia, mutta ei ole aina välttämätöntä.</p>	
Avainsanat	dokumenttielokuva, leikkaaminen, etäkommunikaatio

Author Title Number of Pages Date	Tero Hanski E-mail from the Director - How Does Remote Communication Affect the Documentary Editing Process? 20 pages + 2 appendices 3 May 2015
Degree	Bachelor of Arts
Degree Programme	Film and Television
Specialisation Option	Television and Radio Production
Supervisor	Antti Pönni, Senior Lecturer
<p>The final project consists of two parts: a film production and a written report that reflects on the process and the end result. The film is a 21-minute documentary, <i>Bird on the Shoulder</i> (original title <i>Lintu olkapäällä</i>, 2014), which was a student production of Helsinki Metropolia University of Applied Sciences. The written report discusses the benefits and obstacles of remote communication between the director and the editor.</p> <p><i>Bird on the Shoulder</i> is a portrait of the 18-year-old Veera, who has been taken into custody. She is living in Aava, which is a private social care unit that prepares young people for independence. The key elements of the film are Veera's relationship with her supervisor Anni as well as her dream of moving to her own apartment. The documentary follows Veera from January to June 2014.</p> <p>This report investigates the post production process of <i>Bird on the Shoulder</i>. The focus is on the progress of the editing process and on how the collaboration between the film's director and editor is maintained when there are only a few face-to-face meetings between them. The report also indicates the pros and cons of remote communication when editing a documentary film. Furthermore, the study ponders on how remote communication impacts the progress of the editing process. Finally, the report proposes alternative methods to be used in remote work.</p> <p>The main data used for this report consists of e-mail exchange between the film's director, producer and the editor from January to October 2014, and the notes made by the editor during the editing process. The data is used to review the factors that influence the post-production process, its fluency, problem points and the solutions.</p> <p>Editing a documentary is done by selecting, omitting and rearranging events and therefore accentuating and structuring them. The hypothesis of this study was that the collaboration between the director and the editor requires close communication so that they can create a film that is as dynamic, interesting and coherent as possible. The conclusion is that planning and implementing the editing process in face-to-face communication makes the process easier but is not, however, always an absolute necessary.</p>	
Keywords	Documentary film, editing, remote communication

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Leikkaaminen dokumenttielokuvassa	2
2.1	Leikkaamisen peruskäsitteet ja toimintamallit	2
2.2	Leikkaaminen yhteistyössä ohjaajan kanssa	4
3	Leikkausprosessi <i>Lintu olkapäällä</i> -dokumentissa	6
3.1	Leikkausprosessin taustoitus	6
3.2	Leikkausprosessin kulku	9
3.3	Ohjaajan kokemuksia sähköpostikommunikaatiosta	15
4	Vaihtoehtoisia työskentelytapoja	16
5	Lopuksi	18
	Lähteet	21
	Liitteet	
	Liite 1. Ote työpäiväkirjasta, kirjan aukeama	
	Liite 2. Ote työpäiväkirjasta, muistinpanot kuvausmateriaalista	

1 Johdanto

Opinnäytetyöni on monimuotoinen, ja se koostuu tästä kirjallisesta osasta sekä teososasta, 21 minuutin pituisesta *Lintu olkapäällä* -dokumenttielokuvasta (2014). Työskentelin dokumentissa leikkaajana sekä kuvan ja äänen jälkikäsittelijänä. Tämä tutkimusosa käsittelee dokumenttielokuvan leikkaajan ja ohjaajan etätyöskentelyn mahdollisuuksia ja esteitä.

Lintu olkapäällä -dokumentti (työnimi *Turvassa*) käsittelee 18-vuotiaan Veeran itsenäistymistä, suhdetta Aava-itsenäistymiskodin omaan aikuiseen Anniin ja Veeran haavetta ensimmäiseen omaan kotiin muuttamisesta. Dokumentissa seurataan Veeran elämää hänen asuessaan itsenäistymiskodissa Jyväskylässä tammikuusta kesäkuuhun 2014.

Itse tutkimus on tapauselostus *Lintu olkapäällä* -dokumenttielokuvan jälkityöprosessista. Tässä opinnäytetyön tutkimusosassa pohdin, miten leikkaamistyö etenee ja yhteistyö ohjaajan kanssa toteutuu, kun aikataulullisista syistä ei ole mahdollista tavata ohjaajan kanssa leikkausvaiheessa kuin muutaman kerran. Lisäksi pohdin, miten etätyöskentely vaikuttaa leikkauksen etenemiseen ja millaisia etuja ja haittoja tällaisesta työskentelytavasta on. Lopuksi ehdotan vaihtoehtoisia työskentelytapoja pääosin etätyöskentelynä toteutettavalle leikkausprosessille.

Tutkimusosan aineistona ovat sähköpostiviestit ohjaajan ja tuottajan kanssa tammikuusta lokakuuhun 2014 sekä jälkityöprosessin havainnointi leikkausprosessin aikana tehtyjä muistiinpanoja käyttäen. Tarkastelen käytössäni oleva materiaalin avulla niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat jälkityöprosessin kulkuun, sujuvuuteen, ongelmakohtiin sekä niiden ratkaisuihin.

Dokumentin leikkaus on tapahtumien painottamista valitsemalla ja pois jättämällä, ja siten tapahtumien jäsentämistä ja järjestämistä. Oletukseni oli, että leikkaajan ja ohjaajan yhteistyö kuva- ja äänimateriaalin saamiseksi mahdollisimman dynaamiseksi, kiinnostavaksi ja ehyeksi dokumenttielokuvaksi vaatii tiivistä kommunikaatiota.

2 Leikkaaminen dokumenttielokuvassa

Elokuvan leikkaaja on henkilö, joka tekee elokuvan lopullisen koostamisen yhdistelmällä valitsemiaan kuva- ja ääniotoksia yhtenäiseksi teokseksi. Lähtökohtaisesti käsikirjoitus on se hallitseva elementti, joka eniten sitoo leikkaajaa teoksen kokonaisuuden hahmottamisessa ja rakenteen määrittelyssä. (Pirilä & Kivi 2008, 26–27.)

Dokumenttielokuva on emootioiden kautta toimiva väline. Kuvien, niissä esiintyvien ihmisten, tilanteiden ja yksityiskohtien katsojassa herättämät tunteet ovat olennaisia. (Aaltonen 2011, 350.) Voisikin sanoa, että dokumenttielokuvan leikkaus on tapahtumien painottamista valitsemalla ja pois jättämällä, ja siten tapahtumien jäsentämistä ja järjestämistä. Leikkaus on vaihe, jossa yksittäiset kuvat ja äänet, kuollut materiaali, herää henkiin orgaaniseksi teokseksi (Aaltonen 2011, 331). Katsojan tunteiden herättäminen, vahvistaminen ja ennakkokäsityksiin vaikuttaminen ovatkin dokumenttielokuvan avaintekijöitä.

2.1 Leikkaamisen peruskäsitteet ja toimintamallit

Dokumenttielokuvaa verrataan tavallisesti fiktioelokuvaan ja tuon vertailun avulla pystytään paremmin määrittelemään, mitä dokumenttielokuva itsessään on. Teoreetikko ja elokuvantekijä John Grierson on määritellyt dokumenttielokuvan ”todellisuuden luovaksi käsittelyksi” (Aaltonen 2011, 15–16). Dokumentissa kuvallista jatkuvuutta voidaan rikkoa, koska illuusion rakentaminen ei ole kerronnan tärkein tavoite. Dokumentissa jatkuvuuden rikkomisen ja hyppyskarvit voivat muistuttaa, että elokuva kuvaa todellisuutta. (Aaltonen 2011, 343.)

Dokumenttielokuvan tavoitteena voi olla totuudellisuus, ei täydellinen totuus näytetyn ajanjakson tapahtumista. Totuudellisuus sisältää yhden objektiivisen totuuden ja tarkoittaa sitä, että ajattelun tulee olla sisäisesti ristiriidaton ja eheä (Tuomi-Gröhn 2004). Vastaavasti totuuden ajatellaan sisältävän koko totuuden, kaikkien osapuolien näkökulmasta.

Leikkaamisesta dokumenttielokuvassa Aaltonen pohtii, että kuvasta toiseen leikkaamiseen tulee olla jokin syy. Ja jos toiminta on olennaista, leikkaus näyttää ja jäsentää sen, kuitenkin tiivistäen aikaa ja jättäen epäolennaisen pois. (Aaltonen 2011, 342–343.)

Aaltonen jäsentää dokumenttielokuvan leikkaamisen strategiat kuuteen eri ryhmään:

1. kronologian mukaan
2. käsikirjoituksen mukaan
3. rinnakkaiset tarinat erikseen
4. kaikki kohtaukset erikseen
5. avainkohtaukset ensin sekä
6. selostustekstin tai haastattelurungon mukaan (Aaltonen 2011, 344–346).

Näistä *Lintu olkapäällä* -dokumentin leikkaustavaksi valikoitui käsikirjoituksen mukainen leikkaaminen. Tällä tavoin käsiteltynä materiaali leikataan karkeasti kokoon käsikirjoituksen kohtausten mukaisessa järjestyksessä aikajanelle ja sen jälkeen arvioidaan, mikä rakenteessa toimii ja mikä ei (Aaltonen 2011, 345).

Lintu olkapäällä -dokumenttielokuvan ensimmäisenä käsikirjoituksena toimi piirtämällä hahmoteltu draaman kaari ja tunnekaivä, johon lisäsimme avainkohtaukset todennäköisille paikoilleen (kuva 1). Tämän jälkeen seuraavana askeleena oli tehdä ns. raaka-leikkausversio. Ensimmäisessä leikkausversiossa on tavallista, että materiaalia leikataan aikajanelle hyvin väljästi eikä yksittäisiä kohtauksia jäädä hiomaan (Aaltonen 2011, 346). Tämä tapa sopi hyvin myös tälle dokumenttielokuvalle.

Kuva 1. Ensimmäinen suunnitelma koko dokumentin sisällöstä. (Kuva: Haukkamaa, Lauri 2014.)

Kari Pirilän ja Erkki Kiven (2008, 27) mukaan on tavallista, että leikkaaja aloittaa työskentelyn kuvausten vielä ollessa kesken. Tämä ensimmäinen versio on tavallisesti lopullista versiota huomattavasti pidempi, niin sanottu leikkaajan versio tai "editor's cut". Ohjaajan kommentit yhdessä leikkaajan omien ratkaisujen kanssa lyhentävät ja jalostavat ensimmäistä versiota kohti ohjaajan versiota, josta usein käytetään nimitystä "director's cut". (Pirilä & Kivi 2008, 27.) Lopullinen versio, "final cut", on ohjaajan ja tuottajan hyväksymä, lopullinen esitysversio (Pirilä & Kivi 2010, 96).

Aaltonen ehdottaa dokumenttielokuvan leikkauksen rakenteen hahmottamiseen kahta vaihtoehtoa: lappumetodia ja leikkauksäkirjoituksen tekemistä. Lappumetodissa kullekin lapulle kirjoitetaan katselussa kiinnostava kohta, tilanne tai asia ja laput järjestellään leikkaushuoneen seinälle. Näin lapuilla on helppo kokeilla erilaisia järjestyksiä ja rakenteita. Lappujen avulla saadaan leikkauksrunko, jonka avulla voidaan lähteä leikkaamisessa liikkeelle. (Aaltonen 2011, 341.)

Leikkauksäkirjoitus toisaalta on eräänlainen leikkauksuunnitelma, jossa olemassa olevan materiaalin pohjalta hahmotetaan elokuvan rakenne. Leikkauksäkirjoituksessa voidaan hyödyntää purettua haastatteluaineistoa ja suunnitella hyvinkin yksityiskohtaisesti, miten haastattelut leikataan. (Aaltonen 2011, 341–342.) Valitsimme työskentelytavaksemme leikkauksäkirjoituksen mukaan etenemisen.

Leikkauksäkirjoituksen mukaan leikattuja versioita on tärkeä päästä näkemään säännöllisesti, jotta ohjaaja voi arvioida, onko elokuvan leikkaus menossa oikeaan suuntaan.

2.2 Leikkaaminen yhteistyössä ohjaajan kanssa

Ohjaajan toimiessa myös leikkaajana materiaali on jo kuvaustilanteesta tuttua, ja sen takia kekseliäät materiaalien yhdistelmät saattavat jäädä keksimättä. Usein sanotaankin, että tuoreilla silmillä saa aikaan parhaan leikkauksen. Tämän vuoksi, budjetin niin salliessa, dokumenttielokuvaa leikkaamaan olisi hyvä palkata erillinen leikkaaja.

Jouko Aaltosen mukaan tavallisempaa on, että leikkaaja leikkaa dokumenttielokuvaa itsenäisesti, mutta joskus ohjaaja on mukana koko ajan (Aaltonen 2011, 348). Ohjaajan tehtävänä on kokonaisuuden ja suurten linjojen kasassa pitäminen. Editoiija saattaa toimia teknisenä leikkaajana, jolloin hän on vain ohjaajan "kädet". Tällöin ohjaaja istuu

koko ajan leikkaajan kanssa antaen tarkkoja ohjeita, miten leikataan ja leikkaaja toteuttaa pyydyt leikkaustoimenpiteet. (Aaltonen 2011, 333.) Editoiija voi myös toimia luovana leikkaajana, jolloin hän tekee myös luovia, sisällöllisiä ratkaisuja itsenäisesti ja on taiteellisessa vastuussa elokuvan leikkaamisesta. Tällöin hän tuo elokuvaan oman osaamisensa, kokemuksensa, intuiionsa ja näkemyksensä. (Aaltonen 2011, 334.)

Luovan leikkaajan työtä auttaa merkittävästi se, että he ovat ohjaajan kanssa sopineet tulevan dokumenttielokuvan suunnasta ja sisällöstä sekä keskustelleet ohjaajan näkemyksistä siitä, mikä on elokuvan tunnelma ja sanoma. *Turvassa* –dokumenttielokuvassa työskentelimme lähes koko prosessin ajan niin, että leikkasin elokuvaa itsenäisesti, mutta ohjaajan sähköpostilla lähettämät tarkat aikakoodeihin perustuvat ohjeet ja kommentit toivat mukaan tuon Aaltosen mainitseman teknisen leikkaamisen puolen. Vaihtelu luovasta leikkaamisesta tekniseen leikkaamiseen kävivät vuoron perään ja jokaisessa ohjaajan lähettämässä sähköpostissa oli mukana molempia puolia. Yhteiset tapaamiset, joissa kävimme ohjaajan kanssa läpi ajatuksia kehittyvästä tarinasta, auttoivat minua leikkaamaan sekä luovan leikkaajan että teknisen leikkaajan osuuksia.

Leikkausprosessin luonteesta, sähköpostipohjaisesta kommunikaatiosta johtuen on tärkeää, että ohjaaja ja leikkaaja ovat tekemässä samaa kokonaistarinaa. Ainoastaan sähköpostilla tehtynä tuon kokonaistarinan löytyminen on vaikeaa ja koko leikkausprosessin ajan kehittyvän tarinan kanssa se saattaa olla mahdotonta. Tämän vuoksi ainakin muutamat tapaamiset ovat välttämättömiä ennen leikkausprosessin alkamista.

Välttämätöntä sujuvan työskentelyn näkökulmasta ovat myös useat tekniset seikat, jotka helpottavat työryhmän kommunikaatiota sekä vähentävät turhauttavien väärinymmärrysten riskiä. Yksi tärkeimmistä on leikkausversioiden looginen numerointi. Huolimatta elokuvan nimen muutoksista tai muista vaihdoksista on ensiarvoisen tärkeää, että kaikki kommentoivat ja lukevat kommentteja samasta leikkausversiosta. Itse päädyin käyttämään leikkausversioiden juoksevaa numerointia, jolloin mahdollisuus versioiden sekoittumiseen pieneni. Leikkausversion numerointi ja kommentoitavaksi lähetettyjen versioiden numerointi oli yhtenevä, eli omat erilaiset leikkauksen väliversiot kasvattivat leikkausversioiden kokonaismäärää. Ohjaajan ja tuottajan katsomat leikkausversiot olivat lopulta numerot 9, 15, 17, 19, 22, 25, 29, 33, 37 ja 40. Näin pysyin myös itse mukana, mitä versiota leikkaan tai mihin versioon olen palaamassa, mitä versiota ohjaaja tai tuottaja kommentoivat ja mistä versiosta löytyy paremmin toimiva

kohtaus, johon on syytä palata. Tällä juoksevilla numeroinnilla vältin myös sen, ettei minun tarvinnut turvautua muistiinpanoihin tarkistaakseni, mitä leikkausohjelmassa olevaa versiota tarkoittaisi esimerkiksi export-versio 3 tai 6.

3 Leikkausprosessi *Lintu olkapäällä* -dokumentissa

Lintu olkapäällä -dokumenttielokuvan varsinainen leikkaustyö tapahtui kesäkuun ja lokakuun 2014 välillä. Tänä aikana päädyimme ensimmäisestä trailer-versiosta lopulliseen dokumenttielokuvaan. Leikkausprosessin aikana pidimme ohjaajan kanssa neljä tapaamista, joista osassa oli mukana myös dokumenttielokuvan tuottaja.

3.1 Leikkausprosessin taustoitus

Tulin mukaan työryhmään syksyllä 2013 ohjaaja Lauri Haukkamaan ja tuottaja Minna Virkajärven pyytäessä minua mukaan projektiin. Tällöin suunniteltiin työnjako, jossa työskentelisin dokumenttielokuvan leikkaajana ja teknisenä tukena kuvauskaluston valinnassa ja käytössä. Lisäksi suunnittelimme myös, että en olisi aikataulujen takia mukana kuvausmatkoilla, vaan keskittyisin ainoastaan jälkityöprosessiin, dokumenttielokuvan leikkaamiseen ja äänen jälkikäsitteilyyn.

Kuvausryhmä teki tutustumiskäynnin lisäksi yhteensä viisi kuvausmatkaa, kerran kuu-kaudessa tammikuun ja kesäkuun 2014 välillä. Aina kuvausmatkojen jälkeen sain kuva- ja äänimateriaalit muistikorteilla, jotka kopioin itselleni sekä tein varmuuskopiot kah-teen eri paikkaan. Yhteensä kuvattua materiaalia kertyi kuvausmatkoilta 17,5 tuntia sekä ääniraitaa noin 10 tuntia.

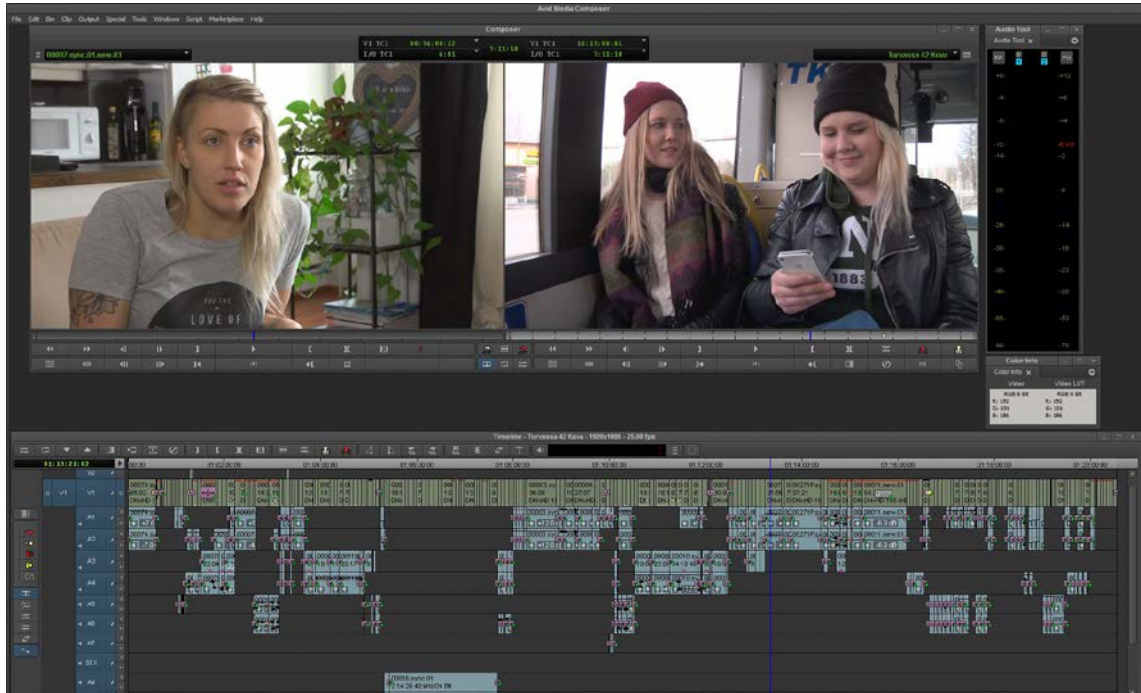
Käytin paljon aikaa materiaalin kirjaamiseen ja litterointiin. Litteroitujen haastattelujen ja klippikohtaisten tapahtumamuistiinpanojen oli tarkoitus olla avuksi vain itselleni leikkausprosessissa, mutta myös ohjaaja ja tuottaja toivoivat muistiinpanot käyttöönsä. He käyttivät litteroituja tekstejä dokumenttielokuvassa käytettävien haastatteluosuuksien valintaan ja klippikohtaisia tapahtumamuistiinpanoja valitessaan dokumenttielokuvan rakenteen kannalta oleellisia kohtauksia käytettävissä olevasta materiaalista (liitteet 1 ja 2). Näin pystyttiin kiertämään se, että heillä ei ollut käytettävissään kuvamateriaalia heidän ehdottaessaan dokumenttielokuvaan käytettäviä kohtauksia.

Tein litteroinnin ja muistiinpanot kuvausmateriaaleista A4-kokoiseen kirjaan käsin kirjoittamalla. Päädyin tähän työlääseen litterointitapaan, koska koin sen tuottavan huomattavasti etuja verrattuna sähköiseen litterointiin. Minulla ei ollut käytettävissä kahta tietokonetta, joten tekstin kirjoittaminen leikkaus- ja tekstinkäsittelyohjelman välillä hypimällä olisi ollut turhauttavaa. Kirjoitin siis haastattelut käsin ajatellen sitä vaiheetta, kun käyn kuvausmateriaaleja ja haastatteluja editointivaiheessa uudelleen läpi. Kirjoitin tekstiä vain aukeaman oikealle sivulle ja jätin vasemman puolen tyhjäksi omille muistiinpanoille, aikajanapiirroksille ja muille työskentelyäni helpottaville merkinnöille (liite 1). Kävin keväällä ja kesällä 2014 muistiinpanoja läpi lähes päivittäin kodin, työpajan ja koulun välisillä bussimatkoilla sekä itse editointiprosessin kuluessa, ja tällöin helposti mukana kulkeva ja selattava, mutta riittävän kokoinen kirja oli juuri täydellinen valinta. Sähköisesti tehdyt muistiinpanot olisivat olleet helpompia erilaisia sanahakuja tehtäessä ja ne olisivat olleet myös helpommin ohjaajan ja tuottajan luettavissa, mutta alun perin muistiinpanot olivat tarkoitettu vain itselleni.

Kirjasta tehtäviä hakuja helpottamaan tein sivujen yläreunaan merkkilapuilla merkit kuvauskuukausien ja -korttien mukaisesti. Näin esimerkiksi huhtikuun kuvausmatkan merkinnät oli helppo paikallistaa. Merkitsin leikkausohjelmassa haastattelujen kysymykset omiksi merkeikseen suoraan klippeihin ja vastaavasti käsin kirjoitetuissa muistiinpanoissa nämä kohdat omiksi kohdikseen ranskalaisilla viivoilla (liite 1). Näin kysymyksen ja haastateltavan vastauksen löytäminen puolen tunnin haastattelutiedostosta oli helppoa, kun pystyin hyppäämään haastattelumateriaalissa suoraan haastattelijan kysymyksestä toiseen ja sen jälkeen hakemaan tarkemmin haluamani kohdan vastauksen sisältä. Lisäksi merkitsin mielenkiintoiset ja käyttökelpoiset välikuvat omilla merkeillään klippeihin ja tein vastaavan merkinnän kirjaan (liite 2).

Leikkausprosessin aikana lähetin ohjaajalle ja tuottajalle katsottavaksi yhteensä kymmenen erilaista leikkausversiota. Ennen näitä leikkausversioita leikkasin kuitenkin kaksi lyhyempää trailer-versiota, jotka katsoimme yhdessä. Omia leikkauksen väliversioita tein kuitenkin yhteensä 43. Tein leikkausprosessin aikana aikajanasta aina uuden version heti kun olin tehnyt siihen niin suuren muutoksen, että aikaisempaan muutokseen olisi ollut työlästä palata takaisin. Tällä tavalla oli helppo myös katsoa jonkin aikaisemman kohtauksen leikkausrytmiä tai kuvavalintoja ja verrata nykyistä versiota senhetkiseen versioon.

Jokaisella leikkausversiolla oli oma juokseva numerointinsa, joka säilyi myös siinä vaiheessa, kun työnimi *Turvassa* vaihtui lopulliseen nimeen *Lintu olkapäällä*. Näin oli helppoa vertailla leikkausversioita ja päättää, toimiiko jokin kohtaus paremmin lyhyempänä vai pidempänä versiona, ja kommunikoida sitten ohjaajan ja tuottajan kanssa versionumeroiden mukaisesti.

Kuva 2. Dokumenttielokuvan leikkausversio 42, elokuvan lopullinen versio. Leikkaus on lukittu, ja jäljellä ovat kuva- ja äänimateriaalin lopputyöt.

Ensimmäiset versiot dokumenttielokuvasta olivat huomattominakin lähes lopullisen version pituisia, mutta niistä puuttui vielä kokonaisia osuuksia, oleellisia kohtauksia ja lisäksi yksittäiset kohtaukset olivat paikoitellen liian pitkiä. Lopullinen dokumenttielokuva on kestoltaan 20 minuuttia 35 sekuntia, mutta pisin leikkausversio oli 21 minuuttia 29 sekuntia ja lyhin 19 minuuttia 11 sekuntia. Tämä tarkoittaa sitä, että ensimmäisten yhteisten tapaamisten jälkeen lähes koko editointiprosessi keskittyi kohtausten järjestyksen vaihtamiseen, lisäämiseen, poistamiseen ja hiomiseen.

Leikkauksäkirjoitus muodostui *Lintu olkapäällä* -elokuvassa aluksi yhdessä tehdyn aikajanan pohjalle (kuva 1). Seuraavissa vaiheissa leikkauksäkirjoitus jatkoi kehittymistään ohjaajan, ja myöhemmin ohjaajan ja tuottajan kirjoittamilla sähköpostiohjeistuksilla eri kohtausten leikkausvaihtoehdoista ja uusista suunnista. Kommunikoimme ohjaajan ja tuottajan kanssa koko leikkausprosessin ajan sähköpostilla sekä Facebo-

kissa yksityisviesteillä ja omassa, tätä tuotantoa varten perustetussa *Turvassa-*ryhmässä. Dokumenttielokuvan leikkaus valmistui lokakuussa 2014.

3.2 Leikkausprosessin kulku

Ennen varsinaista editointiprosessia leikkasin keväällä 2014 siihenastisista materiaaleista lyhyen kokoelman avainkohtauksia, trailerin. Traileria varten ohjaaja lähetti viestin, joka auttoi hahmottelemaan trailerin sisältöä ja mahdollisia dokumenttielokuvaan tulevia tarinoita.

Kerronnasta:

Mahdollisimman vähän puhuvaa päätä, mutta V-O:ta saa olla. Haluaisin nähdä Veeran tylsää, pysähtynyttä 'arkea' (kotona oloa, kauppareissu, ruuan tekeminen, syöminen yksin). Tätä kuvasimme paljon nyt sunnuntaina. Ihan konkreettinen rajoite Veeran elämässä on Aavan sijainti 'hevon kuusessa'; sieltä ei niin vain mihinkään lähdetä (bussi on ainoa tapa) josta syystä Veera paljolti aikaansa kämpillä yksi viettä. (Haukkamaa 2014, sähköposti 25.2.2014.)

Hienoa olisi myös saada kuviin Veeran elämää ystäviensä kanssa: miten näkee itsensä näiden silmin. Tätä kuvasimme lauantai iltana. -- Annin osuudesta käytä myös mahd paljon Annia erilaisessa toiminnassa (esim tammikuun kuvausreisulla saimme hänestä kuvaa tekemässä töitä Aavassa, viemässä nuoria keilamaan, ja nyt lauantaina kuvasimme häntä ea-tehtävissä potkunyrkkeilyottelussa). (Haukkamaa 2014, sähköposti 25.2.2014.)

Poimin traileriin mukaan kohtauksia, jotka antoivat kuvausryhmälle vahvistusta sisällön ja materiaalin toimivuudesta, sekä kohtauksia, joissa näkyi tai kuului sellaisia kuvaus-tekniisiä ongelmia, joita on vaikea enää editointivaiheessa korjata. Kuvatun materiaalin vahvuuksiin kuului hyvät haastattelut ja sellaisten tilanteiden taltiointi, joissa kuvausryhmä oli muuttunut kuvattaville "näkymättömäksi". Leikkausta vaikeuttavia ensimmäisten kuvausmateriaalien heikkouksia olivat vähäinen kuvakokojen vaihtuvuus, välikuvien melko vähäinen määrä sekä liian voimakkaana tai hiljaisena tehdyt äänitykset. Trailerin kesto oli 6 minuuttia 18 sekuntia. Trailerissa mukana ollut Veeran soittama laulu ja laulun päälle kuvitettu tarina Veeran kauppareissusta tulivat mukaan myös lopulliseen dokumenttielokuvaan. Valmiin trailerin lähetin työryhmälle katsottavaksi pilvipalvelun kautta.

Ennen yhteistä tapaamista ohjaajan ja tuottajan kanssa, kuvausten jo loputtua, leikkasin vielä toisen, kymmenen minuuttia pitkän trailerin. Traileri sisälsi edellisen trailer-

version jälkeen kuvattuja sekä sen ulkopuolelle jääneitä mutta tarinan kannalta oleellisia hetkiä ja haastatteluja.

Ensimmäisessä tapaamisessa ohjaajan ja tuottajan kanssa kesäkuussa 2014 katsoimme yhdessä ensimmäisen leikkaamani trailer-version dokumenttielokuvasta sekä uuden kymmenen minuutin pituisen trailer-elokuvan. Näiden trailereiden katsomisen jälkeen hahmottelimme yhdessä ohjaajan ja tuottajan kanssa aikajanelle draaman kaaren, jonka pohjalta aloitin varsinaisen dokumentin leikkaamisen itsenäisesti (kuva 1).

Suunnittelutapaamisen jälkeen saimme lopullisen päätöksen Veeran poikaystävän huoltajalta, että alaikäinen poikaystävä ei voi näkyä tai kuulua dokumenttielokuvassa millään tavalla. Tämä mahdollisuus oli ollut tiedossa, mutta työryhmä oli ollut luottavainen siitä, että poikaystävä voisi olla mukana tunnistamattomana tai pelkällä kuvan ulkopuolisella äänellä dokumentissa. Tämä kieltö luonnollisesti vaikutti dokumentin suunniteltuun rakenteeseen ja siinä näytettävien henkilöiden keskinäiseen suhteeseen sekä vähensi merkittävästi lopulliseen dokumenttielokuvaan käytettävissä olevaa kuva- ja äänimateriaalia. Keskustelimme myös lisäkuvausten tekemisestä, mutta ajatuksesta luovuttiin pian.

Ensimmäisen varsinaisen leikkausversion (versio 9) katsoimme ohjaajan kanssa yhdessä elokuun alussa. Tällöin kävimme keskustelua dokumentin sisällöstä ja suunnasta, tarinan mahdollisuuksista ja vaaran paikoista sekä koko dokumentin työnkulusta. Erityistä huolta aiheutti Veeran poikaystävän poisjättäminen dokumenttielokuvasta sekä vastuu Veerasta, joka on kuvausten aikana kameran edessä kertonut hyvin avoimesti asioistaan ja tilanteestaan. Yhteinen tapaaminen oli erittäin tärkeä koko leikkausprosessille sekä seuraaville leikkausversioille, sillä tämän keskustelun pohjalta olimme paremmin tietoisia tarinan vaihtoehtoista niin materiaalin kuin tarinan näkökulmasta ja totesimme olevamme samoilla linjoilla siitä, mihin suuntaan Veeran tarinaa on hyvä jatkaa.

Tämä yhteinen tapaaminen ja kuvausten aikaisiin tapahtumiin liittyvät keskustelut auttoivat kokonaisuuden ymmärtämisessä seuraavien kuukausien aikana, kun leikkausversioita tuli lisää ja sähköpostiviesteissä tulleiden uusien suuntien seuraaminen kävi hiljalleen työläämmäksi.

Tämän ensimmäisen version katselun jälkeen elokuvan tuottaja tuli mukaan keskusteluihin sisällöstä ja varsinainen dokumenttielokuvan työstäminen alkoi. Ensimmäisen ohjaajan lähettämän leikkaussähköpostin vastaanottajina olivat tuottaja sekä leikkaaja eli minä.

Leikkausversiosta nro 9 näkee käytössä olevat tarinalliset elementit. Alkuperäiset, sekä kesäkuun suunnitelmat kannattaa pitkälti hylätä. Tähän astisen leikkaustyön jälkeen tietää mihin voi keskittyä, eli mitä tarinoita oikeasti materiaalista on löydettävissä. Myös isona kysymyksenä on draamallisen kaaren rakentaminen: nousu tai nousut, sekä lasku. Ja tietenkin tärkeimpänä kysymys siitä mitä ollaan kertomassa. (Haukkamaa 2014, sähköposti 10.8.2014.)

Olen jaotellut ohjaajan ensimmäisen sähköpostin ohjeet kolmeen aihepiiriin, jotka toistuvat kaikissa sähköposteissa myöhemminkin. Ensimmäisenä ja tärkeimpänä aihepiirinä sähköpostissa ovat dokumenttielokuvan suuret rakenteet ja elokuvan koko tarina (aihepiiri 1).

Isoksi tarinaksi päätimme Teron kanssa nostaa Veeran muuton omaan kotiin. Se on tavoite johon Veera pyrkii. Kautta dokumentin taustoitetaan toivetta, sekä hankaluuksia tällä tiellä. (Haukkamaa 2014, sähköposti 10.8.2014.)

Nykyinen leikkausversio on rakenteellinen – mielestäni enimmäkseen hyvin onnistunut – testi kohtaustason kerronnasta. Nykyisessä leikkauksessa ei vielä näyttäydy yllä mainittu tarina. Pitkälti tarina pitää rakentaa nykyisen leikkauksen oheen eri henkilöiden V-O:ta hyväksi käyttäen. (Haukkamaa 2014, sähköposti 10.8.2014.)

Toisena aihepiirinä ovat leikkaamiseen liittyvät suuret linjat (aihepiiri 2).

Yhtenä yleisenä kommenttina leikkausversioon: Tero, sovittiin viime sessiossa että ei juurikaan käytetä Veeran haastatteluhunnteja (nykyistä, ihan alussa olevaa lukuun ottamatta). Tämän version katsottuani olen muuttanut sen verran mieltä että käytetään niitä jonkin verran. (Haukkamaa 2014, sähköposti 10.8.2014.)

Kolmantena aihepiirinä ovat leikkausversioon ja sen aikakoodiin perustuvat yksityiskohdalliset kommentit ja korjaukset (aihepiiri 3).

0'00-0'32 ALKU: tämä on hyvä, tietynlainen koukku, MUTTA lupaa vähän liikoja: Veera antaa ymmärtää että kevät oli hurja tms, että ei ollut varma onko kesällä enää hengissä. ... Annetaan tämän kuitenkin vielä olla ja palataan tähän kun tarina on edistynyt. (Haukkamaa 2014, sähköposti 10.8.2014.)

Aihepiirit 1–3 jakautuivat leikkausversioiden kuluessa niin, että alkuvaiheen viesteissä tuli paljon aihepiirin 1 kommentteja, ja ne vahvistivat tai muuttivat tapaamisten aikana

aiemmin sovittuja suunnitelmia elokuvan suuremmasta linjasta ja rakenteesta. Nämä ohjaajan aihepiiriin 1 kuuluvat kommentit pohjautuivat uuteen leikkausversioon, litteroituihin haastatteluteksteihin sekä aukikirjoitettujen klippien sisältökuvauksiin sen sijaan että kommentit olisivat pohjautuneet ohjaajan muistikuviiin kuvaustilanteiden tapahtumista. Tämä tarkoittaa sitä, että ohjaajan aihepiiriin 1 kommentit muuttivat helposti koko leikkausversiota, kun hän joutuikin toteamaan, että käytettävissä olevasta materiaalista ei saakaan kasaan aiemmin suunniteltua tarinalinjaa.

Aihepiiriin 2 kommentteja oli sähköposteissa kaiken kaikkiaan vähiten. Tämä johtunee siitä, että nämä leikkaamiseen liittyvät suuret linjat löytyivät nopeasti, ja leikkausversioiden edetessä tarvetta tämän aihepiiriin kommentteille oli verraten vähän. Tosin aivan loppuun saakka ohjaaja muistutti leikkausrytmin hidastamisesta, mikä kuului aihepiiriin 2.

Toisen katseluversion (versio 15) jälkeen ohjaaja teki dokumenttielokuvan leikkausvaiheen suurimman muutoksen, päätöksen jakaa maaliskuussa tapahtuneen kuvausmatkan sisältö dokumentissa kahteen, sisällöllisesti toisistaan erilliseen osioon. Ensimmäinen osio sisältää Veeran ja hänen pikkuserkkunsa Nooran juhlimista ja hauskanpitoa, mutta esittelyvaiheen osiona se myös esittelee päähenkilön ristiriitaista suhdetta läheiseen pikkuserkkuunsa. Dokumenttielokuvaan myöhemmäksi kohdaksi leikattu osuus kertoo toisessa kaupungissa asuvan Nooran merkityksestä Veeralle, ja välittää katsojalle käsitystä Nooran antamasta tuesta ja avusta. Tämä omalla tavallaan keinotekoinen jako kuvastaa paremmin päähenkilön ja hänen läheisen pikkuserkkunsa suhdetta, mutta sitä ei ollut dokumenttielokuvan kuvausaikataulun takia mahdollista taltioida.

Kolmannen kokonaisen leikkausversion (versio 17) kommentit muuttivat aiempia suunnitelmia leikkauksen tyylistä ja kerrontatavasta. Tässä vaiheessa tuottajalla ja ohjaajalla oli käytettävissään haastattelujen litteroinnit kokonaisuudessaan sekä muistiinpanot kuvamateriaaleista. Tähän versioon tuottaja ja ohjaaja poimivat ehdotuksia dokumenttielokuvassa käytettävistä haastatteluista ohjaajan erittelemiin kohtiin. Tämä työskentelytapa auttoi kaikkia työryhmässä rakentamaan mielessään kokonaisuutta ja ehdottamaan katsojaa kiinnostavia kohtia haastatteluista ja kuvamateriaalista.

Versiossa 22, joka oli viides leikkausversio, dokumenttielokuvan tuottaja teki koko dokumenttielokuvan litteroinnin helpottamaan haastatteluosuuksien lisäämisiä ja poistamisia. Tässä leikkausvaiheessa kokeilimme lisätä elokuvaan erilaisia haastatteluista

saatuja kommentteja, joista osa olisi toiminut paperilla. Kuitenkin elokuvaan leikattuna ne eivät sopineetkaan paikalleen joko ympäristön äänien vaihtelevuuden tai haastattelusuuden keston takia.

7:47-8:12 Tällä välillä on liikaa V-O:ta... otetaan Minnan uusin V-O lisäys pois.

MUTTA: jos, Tero, päädyt 5:58-6:31 V-O korjauksen kanssa ratkaisuun jossa V-O:t siirretään osaksi Tampere kakkosta, niin siinä tapauksessa pidetään nämä V-O:t, mutta ripotellaan niitä kitaran soittelun lomaan (jatkuen nykyiselle Lexin ulkoiluttamiseen). Siis siten että eivät ole samassa nipussa niin kuin nyt ovat.

10:01-10:23 Annin uudet V-O:t. Sisältö on hyvä MUTTA tässä on iso ongelma se, että audio on niin eri kuuloista / selvästi äänitetty eri tilanteissa ja ajankohdissa. (Haukkamaa 2014, sähköposti 1.9.2014.)

Leikkausversioiden edetessä ohjaajan lähettämät sähköpostit sisälsivät yhä enemmän aihepiiri 3:n teemoja, eli aikakoodiin perustuvia yksityiskohtaisia korjauksia sisältäviä kommentteja. Tosin viimeisessäkin viestissä oli vielä mukana aihepiiri 2:a, laajempia ohjeista leikkauksesta. Nämä loppuvaiheen ohjeistukset koskivat leikkausrytmiä ja sen hidastamista. Tämä oli kuitenkin vaikea tehtävä toteutettavaksi, sillä kuvamateriaali ei useassa toivotussa kohdassa antanut periksi hitaammalle leikkaukselle. Yhdessä kohdassa kuitenkin kuvaa hidastettiin niin paljon, että oli mahdollista saada muutama lisäsekunti kuvan keston lisäämään juuri kerrotun asian painoarvoa ennen eteenpäin menemistä.

9:58 Annin uusi V-O: tämä on hyvä valinta!! Mutta: sisältö on hyvin vahvaa, joten mieluusti näkisi tästä hetken Annin kasvoja. Voitaisiin olla Annin kasvoissa kun se sanoo 'Älä Anni luovuta mun kanssa'. MUTTA: tärkeää on että et tee leikkauksesta hätäistä. Jos vaan Annin huntin jälkeen Annin kasvokuva toimii niin roiku hetki siinä. Kiire ei ole mihinkään, tämä on dokkari, ei tv-mainos... (Haukkamaa 2014, sähköposti 4.10.2014.)

Elokuvan seitsemäs versio esitettiin toiselle työryhmää ohjaavista opettajista. Näiden kommenttien ja aiemman leikkausversion pohjalta jäimme yhdessä leikkaamaan dokumenttelokuvan seuraavaa versiota. Tapaamisessa kävimme läpi koko tarinan kaarta, mutta erityisesti jäimme miettimään, miten tarina aukeaa katsojalle, joka ei tiedä elokuvan henkilöistä etukäteen mitään. Tämä ja leikkauksen seuraavat versiot olivat myös työryhmän luotettujen henkilöiden katsottavana ja kommentoitavana. Näistä kommentteista saimme sekä vahvistusta että hyvää palautetta joidenkin kohtausten toimivuudesta.

...mutta yksi iso juttu on ongelma: näytin filmin vaimolle joka ei tiedä mitään stoorista, ja se kysyi että eikös Veera jo alussakin asu omassa asunnossa? Eli tarinassa ei tule riittävän selvästi ilmi mikä oikein on ongelmana Aavassa asumisessa, tai että miten Aava asuminen poikkeaa normaalista yksin asumisesta. (Haukkamaa 2014, sähköposti 13.9.2014)

Kahdeksannen version myötä, eli leikkausprosessin loppuvaiheessa dokumenttielokuva sai ohjaajan ehdotuksesta nimekseen *Lintu olkapäällä*. Siihen saakka työniminä olivat olleet *Turvassa* sekä kokeiluluonteisesti *Pääsin omaan asuntoon*. Uusi nimiehdotus sai välittömän kannatuksen, sillä uusi nimi kertoo paitsi päähenkilön suhteesta läheiseen pikkuserkkuun, mutta on myös suoraan poimittavissa yhdestä elokuvan liikuttavimmista kohtauksista.

Aivan loppuvaiheen työtä olivat myös lopullisten musiikkiteemojen lisääminen elokuvaan. Alun perin ohjaajan, minun sekä dokumenttielokuvan musiikin tekijän Markus Rantalan sähköpostiviestit alkoivat kesäkuussa. Tällöin ohjaaja linjasi, millaista musiikin tulisi elokuvassa olla tyyliältään.

- surumielinen. Tämä tulee kohtaa jossa kerrotaan Veeran ystävän kuolemasta
- iloinen ja pirteä. Tämä tulee kohtaan jossa Veera menee tapaamaan serkkuaan Nooraa Tampereelle
- tylsistynyt. Tämä kohtaa jossa Veera on yksin asunnollaan, mitään ei tapahdu (Haukkamaa 2014, sähköposti 18.6.2014.)

Näiden ohjeiden pohjalta säveltäjä lähetti musiikista alustavia versioita viidellä eri teemalla: "leikkaus" rytmittämään leikkauksia, "melankolinen" tuomassa paikoilleen jäähäntämisen tunnelmaa, "tylsistynyt" kohtaukseen, jossa Veera on yksin kotona, "kaverukset" kertomassa Veeran ja pikkuserkun tapaamisesta sekä "ystävän kuolema". Ensimmäiset versiot kappaleista olivat käytettävissä heinäkuun loppupuolella, joten ne olivat osa dokumenttielokuvan kaikkia leikkausversioita. Tämä oli minun näkökulmasta leikkaajana tärkeää, koska kappaleet toivat teemoineen lisää leikkausmahdollisuuksia ja tarjosivat ajatuksia leikkausrytmistä. Lopulliset musiikkikappaleet valmistuivat toiseksi viimeiseen leikkausversioon, joten viimeisille kommentointikierroksille jäi musiikin ja leikkausrytmin sovittaminen yhteen sekä muiden hienosäätöjen tekeminen elokuvaan. Uudet versiot kappaleista olivat hieman hitaampia tempoltaan, joten useita leikkauskohtia piti käydä läpi uudelleen ja lopullinen leikkauskohtien hionta onnistui vasta tässä vaiheessa.

3.3 Ohjaajan kokemuksia sähköpostikommunikaatiosta

Pyysin ohjaaja Lauri Haukkamaalta ohjaajan näkökulmaa sähköpostikommunikaation toimivuudesta ja ongelmakohtista dokumenttielokuvan leikkausprosessissa. Hän vastasi näin:

"Hyvää leikkauksen etäkommentoinnissa on se, että kommentin täytyy olla tarkasti ilmaistu. Kun ohjaaja kirjoittaa näkemyksensä kirjalliseen muotoon, esimerkiksi sähköpostiksi, pakottaa teksti harkitsemaan jokaista yksittäistä sanaa. Mahdolliset väärinymmärrykset syntyvät tekstiä lukiessa. Vastuu on kirjoittajalla, ei lukijalla.

Kommentoinnissa keskityn mieluummin yksittäisiin muutoksiin kuin isoihin linjanvetoihin. Yksittäinen muutos on helppo osoittaa aikakoodin avulla. Isompi muutos, esimerkiksi kohtausjärjestyksen muuttaminen kannattaa aina tehdä keskustelemalla. Leikkaaja tuntee kuvatun materiaalin. Tästä syystä leikkaaja pystyy parhaiten näkemään muutoksessa olevat mahdollisuudet tai vaarat.

Etätyöskentelyn tueksi kannattaa ottaa jokin "live"-viestin, esimerkiksi puhelin tai videoyhteys. Leikkausversiota katsotaan samanaikaisesti ja kommentointi sekä keskustelut voidaan käydä leikkauksen ääressä - samaan tapaan kuin kommentointi tapahtuisi editissä.

Etäleikkaaminen ei koskaan voi olla ensisijainen työskentelytapa. Etätyöskentely ei mahdollista ohjaaja-leikkaaja työsuhteen parasta antia: välitöntä dialogia." (Haukkamaa 2015, sähköposti 22.4.2015.)

Tässä vastauksessa ohjaaja kiteyttää hienosti sen, mitä dokumenttielokuvan leikkaaminen on: yhteistyötä ohjaajan ja leikkaajan välillä. Olosuhteet eivät useinkaan ole ideaalit, joten silloin pitää valita mahdollisista vaihtoehdoista se toimivin. Tällaisen yhteistyön, etäkommunikaation perustuvan leikkausprosessin läpivieminen vaatii sekä ohjaajalta, leikkaajalta että muulta työryhmältä joustavuutta ja kekseliäisyyttä. Pahimmillaan työtehtävät saattavat sekoittua, kun keskustelu tapahtuu kirjoittamalla ja eritahtisesti. Parhaimmillaan työryhmän jäsenet ovat saman kokonaistarinan äärellä, mutta pystyvät itsenäisesti ja omaan tahtiin kehittämään tarinaa eteenpäin.

Vaarallisinta onkin olettaa, että jokin asia on sovittu tai että kaikki tietävät mitä seuraavaksi elokuvassa tai jälkityöprosessissa tapahtuu. Usein näin ei ole ja suunnitelmien, ohjeiden ja kysymysten selkeä välittäminen kirjoittamalla vaatii keskittymistä ja viiteliäisyyttä. Tässä suhteessa dokumenttielokuvan ohjaaja onnistui erinomaisesti: kommentit ja ohjeet olivat leikkausprosessin polveilla ja hakiessa muotoaan selkeitä ja hyvin seurattavissa. Tärkeässä osassa oli viestien jäsenyntyisyys. Viestien osa-alueet purin tähän työhön aihealueiksi 1–3. Viestien "tekniselle leikkaajalle" osoitetut aihealu-

een 3 viestit oli helppo toteuttaa aikakoodien mukaisesti ja ”luovalle leikkaajalle” osoitetut aihealueen viestit 1–2 jättivät tilaa luoda sitä tarinaa, josta aiemmissa tapaamisissa oli keskusteltu.

4 Vaihtoehtoisia työskentelytapoja

Etätyöskentelyä helpottavat apuvälineet voidaan jakaa suunnittelua ja leikkaamista helpottaviin sekä tiedostojen tai leikkausversioiden jakamista helpottaviin apukeinoihin. Suunnitteluun ja leikkaamiseen liittyvää kommunikointia helpottavat sähköposti ja erilaiset videopuhelupalvelut, esimerkkinä vaikka Skype. Tiedostojen jakamista helpottavat erilaiset ilmaiset ja maksulliset pilvipalvelut. Lisäksi edellisten menetelmien yhdistelmät ovat kehittymässä, osa näistä juuri äänen ja videon jälkityöstämiseen erikoistuneiksi palveluiksi.

Elävä kuva- ja ääniyhteys ohjaajan ja leikkaajan välillä helpottaa etäkommunikaatiota, mutta ainoastaan, jos yhteys on toimiva, eikä vie liiaksi huomiota itse leikkausprosessista. Tästä syystä editointitietokoneen ollessa lisäksi yhteydessä eri pilvi- ym. tiedostonjakopalveluihin heikon langattoman mobiilisignaalin kautta, voi jo henkisesti varautua katkeilevaan ja repaleiseen, eli hyvin turhauttavaan keskustelutuokioon ohjaajan kanssa.

Usean videoneuvotteluohjelman mukana tulee myös mahdollisuus oman ruudun jakamiseen verkon kautta. Tämä ruudun jakaminen helpottaa kommunikaatiota, sillä ohjaajan ja leikkaaja näkevät molemmat samanaikaisesti esimerkiksi käytettävissä olevat klipit, aikajanan rakenteen ja toistettavasta kuvamateriaalista ilmeet, painotukset ja ympäristön. Yhteisen ruudun jakamiseen liittyy toki myös ongelmia. Päivitysviive on näistä ehkä pahin. Tällöin ei ohjaajan ole mahdollista nähdä samalla tavalla sujuvaa videokuvaa kuin leikkaaja sen näkee. Leikkausyksiköissä usein myös käytetään rinnakkain kahta monitoria, jolloin toisessa monitorissa näkyy käytettävissä olevat klipit ja toisessa varsinainen aikajana sekä videomonitorit. Kahden monitorin jakaminen on mahdollista, mutta vaivalloista ja tällä hetkellä minulla ei ole tiedossa, että se onnistuisi suoraan ilmaisilla videoneuvotteluohjelmilla. Tällaiset ruudun jakamiseen perustuvat videoneuvottelut eivät ole myöskään mahdollisia useissa leikkausyksiköissä, sillä käytetyt tietokoneet ovat optimoituja raskaaseen leikkaustyöhön ja niistä on jätetty pois monia prosessoreja kuormittavia sovelluksia, kuten virus- ja palomuuriohjelmistot. Tästä syystä koneet eivät myöskään ole yhdistettävissä internetiin.

Etätyöskentelyssä uusien leikkausversioiden lähettämiseen on useita vaihtoehtoja. Helpoin ja usein myös nopein tapa saada esikatseluun tarkoitettu kokonainen elokuva-tiedosto on lähettää se vastaanottajalle pilvipalveluiden, kuten Dropboxin tai Adoben Creative Cloud -palvelun, kautta. Vanhempia ja hitaampia, mutta edelleen täysin toimivia tapoja on tehdä elokuvan leikkausversiosta DVD-kopio ja lähettää se postitse tai lähetillä. Esikatseluversioiden lähettämiseksi ja vastaanottamiseksi mahdollisimman vaivattomasti valitsin HD-kuvakokoa pienemmän, mutta mahdollisimman hyvälaatuisen videotiedoston. Laadukkain videotiedosto mahdollisimman pienellä tiedostokoolla tuli, kun muutin lähetettävän HD-videon ruutukooksi 768x432 pikseliä. Tämä ruutukoko on HD-kuvakoosta pienennettäessä yksi niistä vaihtoehtoista, joissa kuvan laatu säilyy mahdollisimman hyvänä. Tämä ja muut käyttökelpoiset resoluutiot löytyvät myös valmiiksi listattuna suoraan eri ruutukooille (Adobe 2011, s.34). Lisäksi ohjeesta löytyy huomattava määrä muuta videoiden pakkaamiseen liittyvää teoriaa, tutkimusta ja testejä.

Vuodesta 2007 vuoteen 2011 Adobe tarjosi maksullisena palveluna videoiden verkkopohjaisen lähetyksen ja kommentointimahdollisuuden versiosta Creative Suite CS3 versioon Creative Suite CS5. Tämä mahdollisuus on kuitenkin lopetettu, sillä tekniikka perustui Flash/PDF-tekniikkaan. (Luhtanen 2015.) Suuryrityskäyttöön tarkoitettut etätyöskentelyalustat ovat olleet jo muutaman vuoden ainakin Adoben ja Avidin tarjonnassa (Adobe Anywhere ja Avid MediaCentral / Media Composer Cloud). Nämä palvelut ovat kuitenkin olleet hintansa, teknisen hallinnoinnin ja erillisten laitteistohankintojen vuoksi pääosin kohdennettu vain suuryritysten, yliopistojen ja isojen tuotantoyhtiöiden käyttöön. (Adobe 2015; Avid 2015a.) Tällaisissa erikoisratkaisuihin on useamman henkilön, kuten leikkaajan, äänen jälkikäsittelijän ja efektoijan mahdollista työskennellä samanaikaisesti samojen tiedostojen ja leikkausversioiden parissa. Tällöin nopeampi leikkausprosessi voi tuoda niin merkittävän aikasäästön, että keskitetyn erikoisratkaisun hyödyt voittavat haitat.

Verkkopohjainen yhteistyö eri työntekijöiden kesken on ollut tavallisempaa äänityöskentelyssä. Tämä on ollut seurausta äänitiedostojen pienemmästä koosta johtuvasta helpommasta siirrettävyydestä. Esimerkiksi Avid on ilmoittanut tuovansa kesällä 2015 Avid Pro Tools 12 äänen jälkikäsittelyohjelman mukana kaikille ohjelman käyttäjille mahdollisuuden etätyöskentelyyn, teksti- ja videopohjaiseen kommunikointiin, tiedostojen jakamiseen ja pääsyn yhteiselle levyalueelle osana ohjelman ominaisuuksia. (Avid 2015b.) Vaikka videotyöskentelyssä siirrettävät tietomäärät ovat huomattavasti äänitie-

dostoja suuremmat, niin nopeutuvien internetyhteyksien ja edullisemman tallennustilan myötä videotyöskentelyssäkin tällainen leikkausohjelman sisälle rakennettu yhteistyömahdollisuus voisi olla muutaman vuoden kuluessa mahdollinen, ainakin lisäkorvausta vastaan.

5 Lopuksi

Dokumenttielokuvan leikkaaminen oli minulle melko uusi leikkaamisen alue. Olin leikannut yhden dokumenttielokuvan koulussa, mutta olin myös itse sen kuvannut. Tästä syystä käytettävissä oleva materiaali oli jo kuvausvaiheesta tuttua ja itse leikkausprosessi helpompi toteuttaa. Vaikka olen työssäni vuosien aikana leikannut lukuisia erilaisia projekteja, videoita muutaman minuutin esittelyistä puolitoistatuntiseen kokonaisuuteen, dokumenttielokuvan leikkaaminen tässä mittakaavassa toi paljon uutta oppia. Lähes parinkymmenen tunnin kuva- ja äänimateriaalin läpikäyminen ja hallinta, ehyen tarinan rakentaminen toisen henkilön kuvaamasta kuvamateriaalista ja etäkommunikaatioon nojautuva luova prosessi olivat kaikki uutta. Tarinan kertominen yhteistyössä ohjaajan ja tuottajan kanssa sekä dokumenttielokuvan muovautuminen leikkausversiosta toiseen oli hyvin kiehtovaa. Oli myös erittäin kiinnostavaa seurata, miten toiset työryhmässä lähtevät ratkaisemaan jotakin tarinan rakenteeseen liittyvää ongelmaa, kun aiemmat suunnitelmat eivät toteutuneetkaan ja jatkomahdollisuuksia on useita.

Kun koko dokumenttielokuvan lähtökohtana oli taululle piirretty draaman kaari ja alkuvaiheen sähköpostikommunikaation laajemmat linjaukset antoivat vapauksia leikata materiaalia siten kuin koin sen tutustumisvaiheessa, pääsin leikkaamaan elokuvaa minulle täysin uusista lähtökohdista. Työskentelin ja opin vaihteeksi muiden tuottamalla materiaalilla. En ollut mukana kuvausmatkoilla, joten minulla muodostui tunneside kuvattuihin henkilöihin ainoastaan sen materiaalin kautta, mitä työryhmä oli kuvannut.

Sähköpostipohjaisen kommunikaation mahdollisuudet, edut ja haitat tulivat tämän projektin myötä tutuiksi. Hyvä yhteistyö ohjaajan kanssa ja se, että tunsimme kolmen vuoden ajalta koulusta jätti käytännössä pois hyvin tyypillisen etäkommunikaation ongelman: väärinymmärrysten ketjun. Ohjaajan viestit olivat selkeitä ja ennako- ja varsinaisessa tuotantovaiheessa käydyt keskustelut kerrottavan tarinan rakenteesta helpottivat koko leikkausprosessia.

Sähköpostit, joissa ohjeistus mahdollisti työskentelyn sekä teknisenä leikkaajana että luovana leikkaajana, tuottivat mielestäni parhaan mahdollisen etäkommunikaation perustuvan leikkausprosessin. Yhdistelmä teknistä ja luovaa leikkaamista mahdollisti minulle hyvin soveltuvan työskentelytavan, eri leikkaustapojen vaihtelun. Saatoin jatkaa eteenpäin teknistä leikkaamista, jos olin lukossa jonkin luovan leikkauskohdan kanssa. Eteenpäin menemisen tunne usein helpotti ratkaisun löytymistä myös vaikeissa leikkausratkaisuissa.

Leikkausprosessin edetessä koin työryhmän viestinnän tukevan leikkausta, sillä tarkkojen ohjeistuksien ohessa luovalle leikkaamiselle oli edelleen hyvin tilaa. Viimeistelyvaiheen leikkaamiseen sain tarkkoja ohjeita ja niiden toimivuutta testattiin aina uuden katseluversion valmistuessa.

Muiden kommunikaatiovaihtoehtojen käytöstä ei juuri ollut puhetta, sähköpostin käyttö sekä muutaman yhteisten tapaamisen myötä leikkausversioita saatiin eteenpäin. Mielestäni pelkän videoneuvottelupuhelun merkitys leikkausprosessille olisi ollut sama kuin puhelinsoiton. Muutama puhelinsoitto olikin tarpeen, mutta prosessi olisi todennäköisesti nopeutunut enemmän esimerkiksi videoneuvotteluilla, joissa olisin jakanut näkemäni leikkausohjelman näkymän ohjaajalle. Kuvan päivitysnopeus ja -viive sekä aikataulujen yhteensovittaminen jättivät kuitenkin tuon vaihtoehdon pois.

Työryhmän kaikki jäsenet, jotka tekivät tästä dokumenttielokuvasta myös opinnäytetyönsä, olivat kuvaus- ja leikkausprosessin aikana päivä- ja iltatöissä. Erilaisten aikataulujen yhdistelmä tuotti tarpeen tehdä tämä elokuvan jälkityövaihe pääosin etätyöskentelynä. Asiasta ei juuri erityistä keskustelua edes käyty, tämä ratkaisu tuntui kaikista parhaalta vaihtoehdolta. Pakottavaa valmistumisaikataulua ei elokuvalla tai työryhmällä ollut, joten mahdollisuus leikata elokuvaa rauhassa, sopivina päivinä oli ennen leikkausvaiheen aloittamista houkutteleva ajatus. Opiskelun ja työssäkäynnin yhdistelmä on ollut ajoittain hankalaa ja raskasta, ja yhdistelmän vaativuus on näkynyt vielä enemmän näin intensiivisen prosessin aikana kuin mitä opinnäytetyön tekeminen on ollut. Dokumenttielokuvan leikkaaminen ”iltapuhteenä” työpäivän jälkeen, viikonloppuisin ja lomalla oli siis vaativaa ja ajoittain raskasta. Näin jälkepäin ajatellen ratkaisu etätyöskentelystä oli aikataulujen kannalta hyvä, mutta nyt käydessäni läpi koko leikkausprosessia tähän kirjalliseen osuuteen koen, että yhdessä leikkaaminen ohjaajan ollessa paikalla olisi tuottanut minulle myös enemmän uutta oppia siitä, miten leikata dokumenttielokuvaa.

Toimiva etäkommunikointi leikkausprosessissa on mielestäni aiempiin keskusteluihin pohjautuvaa, tarkkaa ja jos jokin kohta edellyttää luovaa leikkaamista, niin tällöin se tulee myös selkeästi kertoa. Aikakoodin käyttäminen kuvassa ja juokseva versionumerointi ovat vain teknisiä apukeinoja. Toimiva etäkommunikaatio toimii silloin parhaiten, kun leikkaajalla ja ohjaajalla on pohjalla ennen leikkausprosessia luotu luottamus toistensa työskentelyä kohtaan.

Johtopäätökseni on, että kasvatusten tehtävä leikkauksen suunnittelu ja toteutus helpottaa leikkausprosessia, mutta ei ole aina välttämätöntä. Erilaiset etäkommunikaatiovälineet kyllä helpottavat tätä työtä ja tulossa olevat integraatiot ohjelmistojen sisälle luovat uusia mahdollisuuksia vapaammasta, vähemmän paikkaan ja aikaan sidotusta leikkaustyöskentelystä.

Lähteet

Aaltonen, Jouko 2011. Seikkailu todellisuuteen. Dokumenttielokuvan tekijän opas. Helsinki: Like Kustannus Oy.

Adobe 2011. Video Encoding Cookbook and Profile Guidelines for the Adobe Flash Platform. < <http://www.images.adobe.com/content/dam/Adobe/en/devnet/adobe-media-server/pdfs/video-encoding-cookbook.pdf>> (Luettu 29.4.2015)

Adobe 2015. Adobe Anywhere for Video. <<http://www.adobe.com/uk/products/adobeanywhere.html>> (Luettu 27.4.2015).

Avid 2015a. Pro Tools new features. <<http://www.avid.com/US/products/Pro-Tools-Software#Features>> (Luettu 27.4.2015).

Avid 2015b. Avid Pro Tools and Cloud Collaboration in Action. <<http://www.avidblogs.com/pro-tools-12-and-avid-cloud-collaboration-in-action/>> (Luettu 27.4.2015).

Luhtanen, Tommi 2015. Business Development Manager. Adobe Nordic. Haastattelu: 24.3.2015.

Pirilä, Kari & Kivi, Erkki 2008. Leikkaus. Elävä kuva – elävä ääni. Helsinki: Otavan kirjapaino.

Pirilä, Kari & Kivi, Erkki 2010. Teos. Elävä kuva – elävä ääni. Helsinki: Otavan kirjapaino.

Tuomi-Gröhn, Terttu 2004. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi. Luentomateriaali. Helsinki: Helsingin yliopisto. <<http://www.mv.helsinki.fi/home/palojoki/OPETUS/kvali/luotettavuustepaluento.pdf>> (Luettu 1.5.2015)

Sähköpostikirjeenvaihto

Haukkamaa, Lauri & Virkajärvi, Minna 2014. Sähköpostikirjeenvaihto.

Haukkamaa, Lauri 2015. Sähköpostikirjeenvaihto.

Ote työpäiväkirjasta, muistiinpanot kuvausmateriaalista

2014/05 05/x2 05/x3

Toukokuu 2014 / Viides kuvausneissa

3h 32min

2014-05 [1<1] Anni

001 Annin kotona 1

- Anni keittää kahvia
- Psykeliin viikkausta

002 Annin kotona 2

- Anni tulee makkearista keittiön, kahvia (leppänille curffoalusta, tv)
- Tubelin soi, illan suunnitelmat
- Life is a bitch, get over it!
- Yksitoistokotia keittiöstä
- kahvinmuki
- leppänille
- sorvukset
- tatska
- leivot
- Takaviisto, leppänille

~~003 Annin kotona~~

004 Annin kotona, kuvitusta

- Tatska (People cry, not because they're weak. It's because they've been strong for too long)
- Neppis, klaffi
- kahvihöppy
- kahvia, tatska

005⁴ Valokuvia piirongilla